

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. Иван Маразов, д.н.

на труда на

АНЖЕЛА ДАНЕВА

„БЪЛГАРИ В ИТАЛИАНСКИТЕ АКАДЕМИИ ЗА ИЗЯЩНИ ИЗКУСТВА (1978-1944)“

представен за защита на докторска дисертация от Докторска програма
„Изкуствознание и визуални изследвания“

А. Данева завърши магистърска и докторска програми по изкуствознание в депатрамента „История на културата“ при НБУ. Като студентка тя винаги се отличаваше със задълбочени познания и изявени интереси в областта на историята на българското изкуство, което се отрази и в отличните оценки, получени както на отделните изпити, така и при защитите на нейните бакалавърска и магистърска тези.

Представената докторска дисертация е завършена в предвидения срок. Тя съдържа 179 стр. текст и като приложение – богат албум с репродукции от творбите на българските художници и снимки от тухни архиви. Трудът е структуриран логично съобразно темата на изследването. Във въведението са представени задачите и целите и методологията на изследването, накратко е описано съдържанието на отделните глави, даден е и критичен анализ на състоянието на изкуствоведските изследвания по проблемите, разработени в дисертацията. В първите три глави се разглежда обучението на български художници в академиите за изящни изкуства във Флоренция, Милано, Торино и Венеция, а четвъртата е посветена на интеркултурните диалози Италия-България през първата половина на 20 в. Дисертацията

завършва с богата добре оформена библиография. Особено ценни са приложените в края таблици с имената на всички български художници, завършили в Италия през този половинвековен период.

Първа глава започва с исторически сведения за основаването и развитието на Флорентинската академия за изящни изкуства, където отиват да учат първите български художници. Анализирани са образователните принципи на преподавателите от края на 19 и началото на 20 в., за да се възсъздаде културната среда, в която попадат многобройните български студенти – общо 39 имена, открити от дисертантката в процеса на нейната работа в архивите на Академията. Откритите данни са представени изчерпателно за отделните художници: годините на обучение, курсове, които са следвали, наградите, които са получавали, конкурсите, които са печелили. Щателно са коригирани досега известните (или предполагаеми) дати на престоя на някои от творците (особено интересни са новите сведения за ролята на Д. Крачков, благодарение на когото Пиетро Анигони става световно известен портретист).

Във втора глава се разглежда обучението на млади български художници в Академия Албертина в Торино. Авторката описва една много детайлна картина на политическия, интелектуалния и художествения живот в центъра на Пиемонт след Обединението на Италия и на образователната система в Академията. Посочени са характеристиките на преподавателите в това училище, играли най-важна роля в творческото оформяне на нашите 47 студента. Данните за тяхното пребиваване и обучение са съществено допълнени от самостоятелните изследвания на дисертантката.

Трета глава е посветена на обучаваните в Академия Брера в Милано и Академията за изящни изкуства във Венеция български художници. Тук списъкът с имена е по-кратък, но данните за тях са отново изчерпателни.

В четвърта глава, наречена „Българо-италиански диалози през първата половина на ХХ в.“ е направен неочакван, но сполучлив опит за паралелно изследване на художници – съвременници и приятели от двете страни. И. Маринов е възпитаник на Кралската художествена академия в Торино. Там се сприятелява с Джузепе Бодзала. Анализът на отношенията им, основан върху кореспонденцията между тях, разкрива от нова страна този „диалог“. Страниците, посветени на артистичната носталгия на И. Маринов по

Италия, са проникновено написани с опит да се разкрие неговия вътрешен свят и привързаността му към изкуството. Анализът на произведенията на художника, направени по време на обучението, е професионално вещ, а сравнението на стиловите характеристики с творбите на Бодзала издава не само наблюдателност, но и търсене на същностни разлики. Привлекателни са опитите да се пресъздаде общата работа на двамата художници. От друга страна, звучи убедително атрибуирането на неподписаните картини, които И. Маринов донесъл със себе си от Италия, някои от които принадлежат на четката на Бистолфи или Кортаци.

В параграфа за Б. Георгиев докторантката увлекателно разказва историята за откриването на оригинали на Б. Георгиев в семейство Села, както и отношенията на нашия художник с членове на фамилията, които помагат за документиране на отделните етапи на работа над семейния портрет. По този начин портретните образи на Б. Георгиев стават по-понятни както като психологически характеристики, така и като иконография и стил. Наред с тази голяма картина А. Данева е открила още няколко портрета на нашия майстор.

Творчеството на Н. Дюлгер, което доскоро не беше познато в България, също занимава Данева, тъй като той е не само италиански възпитаник, но е останал да живее и твори в Италия. Тя работи в архива на семейството, където открива фотографии и лични документи, както и ранни студентски рисунки-скици и архитектурни проекти, а така също и декоративни работи. Впечатлява стиловият анализ на един непознат триптих, който се пази у наследниците на художника.

Отделните части на тази глава могат да се разглеждат като истински монографични очерци за отделни български възпитаници на италиански академии: И. Маринов, Б. Георгиев, Н. Дюлгер.

Последният параграф от главата е посветен на наличието на произведения на български автори в Националната галерия за модерно изкуство в Рим. Тук отново се доказва изключителната педантичност на Данева в работата ѝ с архиви или в депа на галерии. Имената на Н. Дюлгер, Н. Петров, Н. Танев, Братя Пейкови, К. Годоров, И. Христов са достатъчни, за да се оцени българското присъствие в този авторитетен музей.

За пръв път чрез архивите се показва и участието на български художници в международния изложбен живот на Италия. И. Ангелов, А. Митов, С. Митов, И. Мъркичка, Оскар Сочек участват в изложбите, организирани от Асоциацията на италианските художници. Не са спестени и негативните оценки на италиански критици за участието ни в римската изложба през 1911 г.

Венецианското биенале е един от най-престижните световни форуми, на които са канени и български творци като се започне от 1910 г. Авторката привежда информация от каталозите и критиките на А. Протич, което ѝ позволява да съпостави българското участие с представянето на творци от Европа. Намерени са и сведения и документи за откупки от българския павилион – свидетелство за интереса на определена част от публиката към едно по-скоро екзотично за европейския ценител изкуство.

В Заключение са представени изводите и резултатите от дисертационния труд. Бих подчертал коректността на изложението при описание на труда, положен в изследването на архиви, библиотеки, частни сбирки и държавни галерии. Данева е работила в Торино, Венеция, Флоренция, Биела, Полоне, където открива много нови имена и факти, свидетелстващи за културните контакти между България и Италия през първата половина на 20 в.

Изводи:

1. Дисертацията на А. Данева представлява **изключително сериозен труд с подчертана историческа насоченост**. В малкото страници са събрани много неизвестни факти, които помагат да възстановим в детайли една малко проучена страна от художествения живот у нас: обучението на художници в чужбина и участието им в изложби в чужбина. Дисертантката последователно разкрива нови извори за своето знание в архивите и колекциите у нас и в Италия, тя не се удовлетворява от предположения, а търси нови факти и проверява всяко сведение. Затова и изложението в дисертацията е като едно дълго пътешествие на учен в непознати територии. Сериозността на подхода личи и в изследванията с отрицателен резултат като например опитът да се провери дали действително Дюлгеров е учил в Баухаус.

2. Методологията, приложена в дисертационния труд, е традиционна за класическото изкуствознание: тя почива на емпирично историческо изследване, което води до откриването на много нови факти, както и на стиловия сравнителен анализ, който позволява точни атрибуция, реатрибуиране и уточняване на датировки и по този начин поставя творбите в цялостен европейски контекст.
3. Освен обогатяването на нашата история на изкуството с нови имена и факти, изследването възстановява цялостни процеси. То насочва към значимостта на художественото образование в ранните години след Освобождението, разкрива стремежа на българския художник към усвояване на европейския художествен език.
4. Впечатлен съм от професионалния език, от прецизността на всеки използван термин. Езикът, на който е написан трудът не е излишно или преднамерено усложнен, той е дори увлекателен и четивен, което в голяма степен облекчава възприемането на работата.
5. Не мога да не спомена и доброто владееене на чужди езици (тя има доста собствени преводи на документи и статии), което несъмнено ѝ помага в работата.
6. Трудът изобилства с богати библиографски екскурси при анализите на всеки български художник, учил, работил или излагал в Италия. Това е доказателство за сериозно и добросъвестно отношение към историческото изкуствоведско изследване. Освен това, този подход обогатява библиографията на нашето изкуствознание, въвежда в него чуждия поглед, а и дава възможност и на други изследователи да се запознаят отблизо с художествения живот от края на 19 и началото на миналия век в Италия.
7. Към дисертацията има приложени таблици, в които нагледно са представени българските художници, получили образованието си и взели участие в художествения живот на Италия. Фотографиите от непознати досега творби и от архивни материали, свързани с живота на нашите творци в Италия допълват картината на изложението.
8. Личи си, че дисертантката постоянно чувства своята професионална отговорност за всеки новооткрит факт, за всяко предположение, за

всеки извод. Именно това напрежение, покрай точността на анализа, създава и убедителността на резултатите.

9. Не бива да пропускаме и една друга реализация на труда, извършен от А. Данева – организирането, съвместно с научния си ръководител доц.д-р Ружа Маринска, на изложба от творби на наши и италиански художници в Галерията за чуждестранно изкуство, която нагледно ни показва именно ролята на контекста, последователно изграждан в самата дисертационна работа.
10. И накрая, трябва да посоча, че умелото ръководство на до. Ружа Маринска е помогнало за оформянето на един млад и перспективен учен.

Като имам предвид споделените достойнства на дисертационния труд, си позволявам **да препоръчам на уважаваното жури единодушно да присъди на г-жа Анжела Данева образователната и научна степен „доктор на изкуствознанието”**.

Радвам се, че сред младите ни възпитаници има толкова добросъвестни и сериозни изследователи. Това наистина е обнадеждаващо.

24 април 2012

С уважение:

София

(проф. Иван Маразов, д.н.)